

erőt tekintve meglehetősen egyszínű megszólaltatását s egy tetőtől talpig becsületos, jóhiszemű és nem túlságosan érdekes Alfrédot. Gyimesi Kálmán idősebb Germontként fegyelmeltebbben és ökonomikusabban játszik, mint korábbi szerepeiben. Nincsenek már túlzó, teátrális gesztusai, nem a nézőtérre, hanem a színpadra koncentrál. A kézmozgását és a színpadi járásait ehhez a szerephez azonban még mindig soknak tartom. Germontból energikus, szenvedélyes figurát épít fel, akiben több van egy gyámkodó nagybácsiból, mint egy apából. Gyimesi hangja az elmúlt esztendőhöz képest vesztett valamit fényéből, magvasságából, a felső regiszterben azonban változatlanul biztosan és erőteljesen szól. Gyimesi észrevehetően ennél tudatában énekelte a második felvonásban Violetával való kettősét, majd a közismert áriát igen hatásosan. A többi produkció közül Gregor József énekekben, játékokban egyaránt léggört teremtő kitűnő orvosát és Juhász László szépen megszólaló Gastonját kell kiemelni.

CSAPLÁR FERENC

Vissza az ókorba

PRÓZABEMUTATÓK A SZEGEDI SZÍNHÁZBAN

Banális sóhajjal azt is mondhatnók: kijutott ókorból az ideai prózai évad közönységének. A felszabadulás óta eltelt jó két és fél évtized szegedi színházában a hiánycikknek számító görög drámákból mindjárt kettő is színpadra került, az *Antigoné* és a *Médeia*, hozzá az ideai naptári év másik prózabemutatója, *Révész Gy. István* postumus premierje, a *Például Caius* szintén ókori történetet, Coriolanus históriáját idézte. Hogy a drámairodalom klasszikusaira ennyit kellett várni, éppoly abszurdum, mint adott esetben túlzás lehet ennek ellenkezője, az ókor témavilága töltötte ki egészében a prózai évad egyharmadát. Mert igaz ugyan, a közelmúltban elhunyt Révész Gy. István darabjával mai magyar szerző drámájának színházi keresztelőjét tartották (s az effajta misszió hosszú ideje nem számítható a szegedi teátrum erős oldalának), maga a mű inkább csak külsőségeiben, formai keretében, felszíni látszataiban kötődik a mához, valójában egy ismert történetet adaptáló dramaturgiai tanulmány, ebben minőségében míves munka.

*

Mi dolgunk a klasszikusokkal? Vigyük múzeumba, mint szakrális kábakövet, hogy üvegfalakon át rója le illedelmes tiszteletét az utókor, felejtjük könyvek kóporsójában, érzük be diákizzasztó tananyaggal, netán intim stúdiók, amatőrszínpadok bennfenteseire szűkítsük le átmérőit? Vagy nyílt pályán nézzünk szembe velük? És ha igen: a távolságot tartva, eredetiségükben mutatva föl értékeiket — vagy a ma emberéhez szólunk általuk? Az eleven színház — leírta *Hevesi Sándor* — teremtsen stílusjegységet a mű cselekménye, a szerző és a mindenkori előadás korának egyidejű ábrázolásával. A leningrádi *Georgij Tovsztonogov* arra figyelmeztet, hogy a klasszikusok eltűnésének okát magukat a színházakban kell keresni, és a színházak azért buknak meg, mert a klasszikusokat klasszikusként rendezik. Némi- leg könnyebb dolgunk van a görögökkel, akik nemcsak a műfajt, máig érvényes formákat, dramaturgiát adtak az emberiségnek, de magukkal a művekkel tökéletes irodalmat is. Ezeket a darabokat ma sem nélkülözheti a színház, amikor tehát *Giricz Máttyás* hozzájuk nyúlt, adósságot törlesztett a közönségnek, hiányt pótoltt Szegeden. Így a vállalkozás akkor is megérné, ha erényei kimerülnének a bemuta-

tás, a szélesebb közönséggel való megismertetés tényében, hogy hivatását, tisztét teljesíti a színház. Más kérdés persze, a publikumnak ez kevés, természetesen az előadás tervezése is ebből indult ki, megpróbálták mai színházat játszani: az anakronizmus veszélyeinek elkerülésével ideközelítve a görög kor embereit, hőseit, akikről oly találoán mondta *Arisztotelész*: rendkívüli emberek, de ránk hasonlítanak, vagyis nem hibátlanok. A görögök jól tudták, az erőteljes tragikumot annak a hősnak a konfliktusa hordozza, aki egyéni sorsán túl a közösség érdekében kockáztat, vállalkozik a lehetetlenre — bukása szükségszerű, áldozata nagyszerűségében mégis felemelő. Az Antigoné tragikumának mélysége, hogy Kreonnak is, Antigonénak is igazat ad a néző, súlya: Antigoné Kreon fiának menyasszonya, tanulsága: a jog adott szituációban elégtelen szempont az erkölcsileg labilis törvényekhez. Mindezeket fölmutatta a szegedi előadás. Giricz Mátyás puritán rendezése — *Gyarmathy Ágnes*nek a fantáziaszerűségét valóságos görög idomokkal rokonító díszletei között — nem bocsátkozik az avantgardra jellemző kalandra, mértéktartóan és stilszerűen beszélteti-mozgatja szereplőit, bár az igazán feszült pillanatokkal adós marad. Leszámítva a vak Teresias (*Máriáss József*) és Kreon (*Kovács János*) párbeszédét, ahol két remek színész szuggesztíven éli át a darab kínálta drámai csomópontok egyikét.

A tragikus nőalakokban oly gazdag görög világból *Szophoklész* Antigonéje mellé Giricz Mátyás *Euripidész* Médeiaiát választotta az évadnyitó premieren. Pontosabban Antigonéval szemben, a közösségért vállalt áldozattal szemben, a közösségből kiszakadt, elkerült magányos nő egyéni lázadását, mint a humánus tükrében kisebb értékű, értelmetlen áldozatot. Euripidész, a nőgyűlölő, sötét színekkel festi meg Médeiat, de nem olyan ellenszenvesnek, mint a szegedi előadás: harca boldogságáért még iszonyatos tetteiben, gyermekei meggyilkolásában is némileg mentő körülmény. A miskolci vendégművész, *Kovács Mária*, egyébként sem túl szerencsés Médeia, ha mellette Jazon a színpadon is fiatalos lendületű maradt *Janka Béla*. Kovács Mária egyértelműen negatív figurát játszik, s hogy bűne teljessé legyen, az eredeti „deus ex machinát” sem veszi figyelembe a rendező: nincs sárkányfogat, amin gyerekeivel távozzék, és tulajdonképpen így nincs igazán katharzis sem.

A kettős bemutató maradandó élményét — a fent említetteken túl — *Martin Márta* nagy belső erővel megformált Antigonéja, *Fenyő Ervin* (Hírnök) szép dikciója és az operistákból válogatott kar egészséges, markáns szövegmondása adta.

*

Révész Gy. István, az újságíró-író harmadik színpadi műve, a *Például Caius*, melynek premierjét már nem érthette meg. A *Nincs oázis* Pécssett került közönség elé még 1948-ban, *Az első harminchat óra*, minisztériumi pályázat díjnyertese, a hatvanas évek derekán Kaposvárott és Debrecenben, a Caius pedig most, 1972 végén Szegeden. A bemutatók tisztes távolsága, a Caius filozofikus komponáltsága arra enged következtetni, a szerző nem feltétlenül színpadra szánta gondolatait, s ha a színpadot választotta, nem véletlenül tette. Az első harminchat órához hasonlóan történelmi példázat a Caius is, a nagy ember, a történelmi személyiség konfliktusát ragadja meg éppen azon a ponton, ahol bő három és fél évszázada már *Shakespeare*: elfordulásában a tömegektől. Az individualizmus jellemzően reneszánsz kori problematikájában Shakespeare az államhoz hű, alapjában véve szimpatikus hős tragédiáját a karrierben látta, hogy hiába akart harci dicsőséget Rómának, ez a jó csak látszólagos és önző, a nép érdeke más. Vagyis Shakespeare Coriolanus nagy ember, de nincs igaza — a tömeg viszont rosszindulatú, kisszerű, értetlen és közömbös a nagy eszmék iránt, bár békességóhajtságában, szegénységének árán igaza van. A klasszikus képletlen módosított Révész Gy. István: egyértelműen a tömegek pártjára állt. A nép, illetve a népet képviselő tribunosok valóságos és erőteljes álláspontjának fényében azt a folyamatot ábrázolja, amint a méltán fölmagasztosított hős elveszti, elhullajtja babérait, és az árnyékában szerényen meghűző harcostárs, Sempronius, a helyére áll. Sempronius éppen azért nőhet föl a vezető emberek,

a nagy államférfiak hivatásának magaslatára, mert *nemcsak hallja, meg is érti a nép hangját, mert a diktatúra felé robogó államgépezetben demokrata marad.* Coriolanusnak a szerző Dózsa György útját is fölkinálja, hozza haza harcosait, itthon teremtsen rendet, a szegények háborúját vezesse a kegyetlen és igazságtalan gazdagok ellen, Coriolanus azonban méltatlanná válik erre a szerepre, gőgös arisztokrata marad, ugyancsak történelmi példával élve: Napóleon útját választja. A pozitív hős tehát Sempronius és a néptribunok — *Sándor János* így is rendezte a darabot. Jól érezte, hogy az úgynevezett keretjatekből csak bizonytalanul lehet visszaforgatni a történelem kerekét, ezért a szegedi múzeum lépcsőjén sütkérező-beszélgető fiatalok „funkcióját” visszafokozta a színházba érkező ember magatartásmodelljeire. Szereplői így rivaldafénybe kirándult nézők, civilek, szünetben és az előadás végén belevegyülnek a közönség soraiba, ahonnan jöttek, csak éppen az előadás nem a villanyoltástól kezdődik, hanem valamivel később, amikor véletlen dialógus folytán a néző-szereplők egyszerre elkezdik játszani Coriolanus históriáját. Sajnos, a daraból nehéz tiszta üzenetet hallani a mához, (enélkül pedig mi lenne az értelme?) — s így Sándor János bravúrja sem adhat tartós orvosságot. Dramaturgiai tanulmány — kitűnő rendezésben, több jó színészi alakítással. Közülük is Janka Béla (Caius), *Mentes József* (Hermius szenátor), *Újlaky Károly* (Licinius néptribun) és *Melis Gábor* (Sempronius) kínálkozik az élre.

*

Az Antigoné végén vörösre festett, megszagattott köntöst visznek körmenetben a színpadon, a Például Caiusban napilapok fölnagyított fejléceiből újságrelikviákat terítenek a játéktér lépcsőire. Emitt a híradás direkt, amott a szándék sápadt ahhoz, hogy a színház történelmi távolságokból is meggyőzően lépjen vissza a mába.

NIKOLÉNYI ISTVÁN

HÍREK

Az egyetem vendégeként több napot töltött Szegeden Iván Mihajlovics Duz, odesszai professzor, az irodalomtudományok doktora, aki többek között az ukrán—magyar irodalmi kapcsolatok kutatásában is részt vesz. Itteni tartózkodása idején szerkesztőségünkbe is el látogatott, ahol szót válthattunk vele Szeged és Odessza élő irodalmi kapcsolatainak fejlesztéséről. Hirt hozott a készülő közös antológiáról, amelynek megjelenése a jövő évben várható.

Vári Attila romániai magyar író és Dan Culcer, a Marosvásárhelyen megjelenő Vatra című irodalmi folyóirat helyettes főszerkesztője látogatott hozzánk november 30-án. Szegedi tartózkodása idején fölkereste szerkesztőség-

ünket Bányai János jugoszláviai magyar író is.

*

Tóth Béla író, szerkesztő bizottságunk tagja írószövetségi küldöttként Jugoszláviába utazott. Látogatását anyaggyűjtésre is fölhasználta, hogy a határtól a torkolatig tartó szakasz megismerése után befejezhesse Tisza című szociográfiai kötetét.

*

Szerkesztőségünk elhatározta, hogy e számunktól kezdve megszünteti a lap Szerkesztői üzenet rovatát. A beküldött kéziratokra levélben válaszolunk. Egyben közöljük, hogy csak azokra a küldeményekre reflektálunk, amelyeknek tartalmával érdemben foglalkozhatunk.